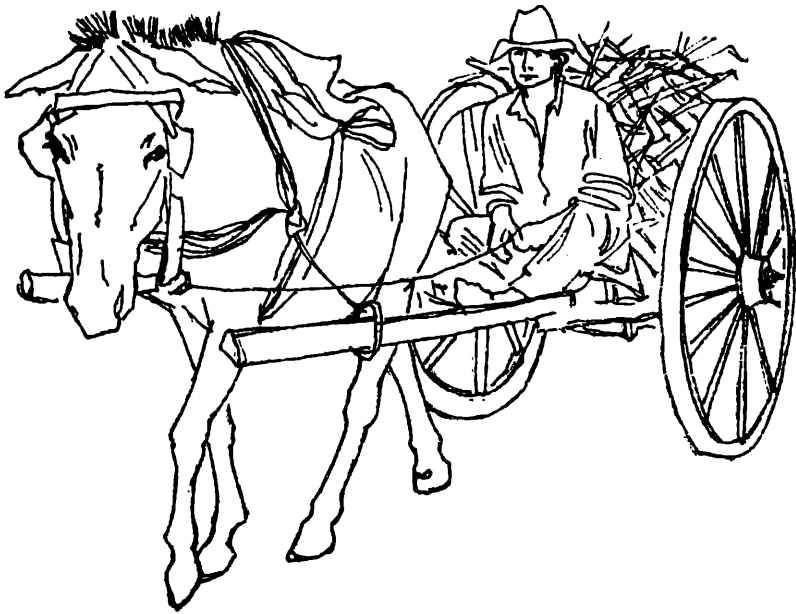

Hamaar baap

L. Sukhai-Goelela

Hamaar baap

(Mijn vader)

Ie kahaanie sriematie
L. Sukhai-Goelela
se kahal gail

(Verteld door Mevrouw L. Sukhai-Goelela)

Instituut voor Taalwetenschap
Paramaribo, Suriname

Illustraties: Carolyn R. Dyk
Nederlandse vertaling: A. L. Bosch
Samenstelling: A. L. Bosch

Serie leesboekjes in het Sarnami Hindoestani

Eerste uitgave: 1983 3C
Tweede uitgave: 1986 3C
Derde uitgave: 1987 D

Alle rechten voorbehouden
Instituut voor Taalwetenschap
(Summer Institute of Linguistics)
Postbus 1919, Paramaribo zuid
Suriname
Printed in Suriname

Chetram Gangapersad Goelela.

Hamaar baap 1914 me paida bhail. Oe sab se barka betwa raha aapan maai baap ke. Oke tjhau bhaai aur saat bahien raha. Oesab sahar me rahat raha, aur okar maai baap badjaar karat raha.

Djab okar biah bhail raha tab hamaar maai baap ke doei betwa aur saat bietia paida bhail. Ham jaad kariela kie hamaar baap ke ekgo gadaha gaarie raha. Oe ohie gadaha se sauda niekaarat raha broki par se djaaha djahaadj aawat raha. Aise oe doekaan doekaan djaike dher doekandaar khaatien kaam karat raha.

Bakie djab dher auto aai gail tab kaam na raha. Tab oe pindakaas fabriek me ekaad baries kaam karat raha. Ekre baad oe ie kaam tjhorke doesar log ke djagaha safa karke aapan paisa kamaat raha.

Okar tjhoettie ke tem me oe hardam katia lagaawat raha. Aur oe djaaha soen lewe matjhrie hai, oe djai katia lagaawe.

Hamaar baap ekgo parhal kie barka aadmie na raha. Bakie djab oke moesiebat paral tab oe hiemmat na haaries. Oe khaalie karies djaun

howe ke tjaahat raha. Ohie khaatien ham
khoesie baatie kie oe hamaar baap raha.

L. Sukhai-Goelela

Paramaribo, april 1983

Ham, hamaar maai, hamaar baap, hamaar kaaka.

Hamaar baap kaise laas hoi gail raha.

Ek dien ham gailie aapan aadmie ke sanghe ghoeme. Ekgo atwaar ke sandjha raha, aur hamaar aadmie maangat raha koetta ke batjtja dekhe. Hamlogke rasta me ek aurat ke dher koetta ke batjtja raha, aur hamlog ekgo ke leitie.

Tab djab hamlog hoewa gailie tab ham aapan bahien ke dekhlie djaun hamlogse na doer rahe hai. Oe hamme namaste karies, tab hammo oke namaste karlie. Aage se ham soenlie rahielie kie okar aadmie, hamlogke bhaai, baap aur ek Malaai djaat katia lagaawe, bakie ham na djaanlie oesab kaaha par djaat.

Oe raat ke ekgo londa hamlogke lage aail. Oe hamaar bahien ke nagietj rahe hai, hamlogke paatjhe. Okar naam hai Dennis.

Tab oe aaike bolies: "Kaakie, toe hamme aapan flashlight leni kar de."

Tab ham bollie: "Dekh, hamke doeigo hai, bakie ham toke ekgo tjhota waala debe. Aur barka waala ham apne pakarab."

Tab oe bolies: "Kaakie, toe hamme barka waala de, tor faida me hai."

Tab ham bollie: "Dennis, kaahe ke?"

Tab oe hamse bolies: "Kaakie, toe hamme de ie flashlight."

Tab ham khoesie bhailie. Ham sotjlie kie: "Oesab dja hai siekaar khele, tab hamlog gos paabe."

Bakie djab ham tjal gailie flashlight laawe tab Dennis haalie haalie hamaar aadmie se bataais ka bhail hai. Mam na soenlie rahielie kie oe ka bolies, bakie tabbo djab ham lautke ailie ham samadjh gailie kie koetjh atjtjha na hai. Ohie se ham ose bollie: "Dennis, djab koetjh bhail hai, tab toe hamse satje satje bataai de." Hamaar die me ek rakam ke koetjh hoi gail djaise ekgo dar.

Tab Dennis hamse bolies kie: "Kaakie, dekh, na sotjiede, bakie tor baap gail raha katia lagaawe aur lautke na aail." Tab to ham deraai gailie. Ham bollie aapan aadmie se:

"Soen, ham aaila abbe abbe. Ham djaaila haalie se aapan bahien se poetjhe."

Ham hoewa par gailie, tab oe bolies: "Dekh, baap gail raha katia lagaawe tien miela se: hamlogke bhaai, hamaar aadmie aur ek Malaai. Oesab gail Gran Kreek aur abbe na lautke aail.

Baap laas hoi gail aur oe doesar log oke khodje hai." Tab ie soenke ham bahoet deraai gailie. Gran Kreek kaaha hai? Saramacca me hai. Oe djagaha ham na djaaniela.

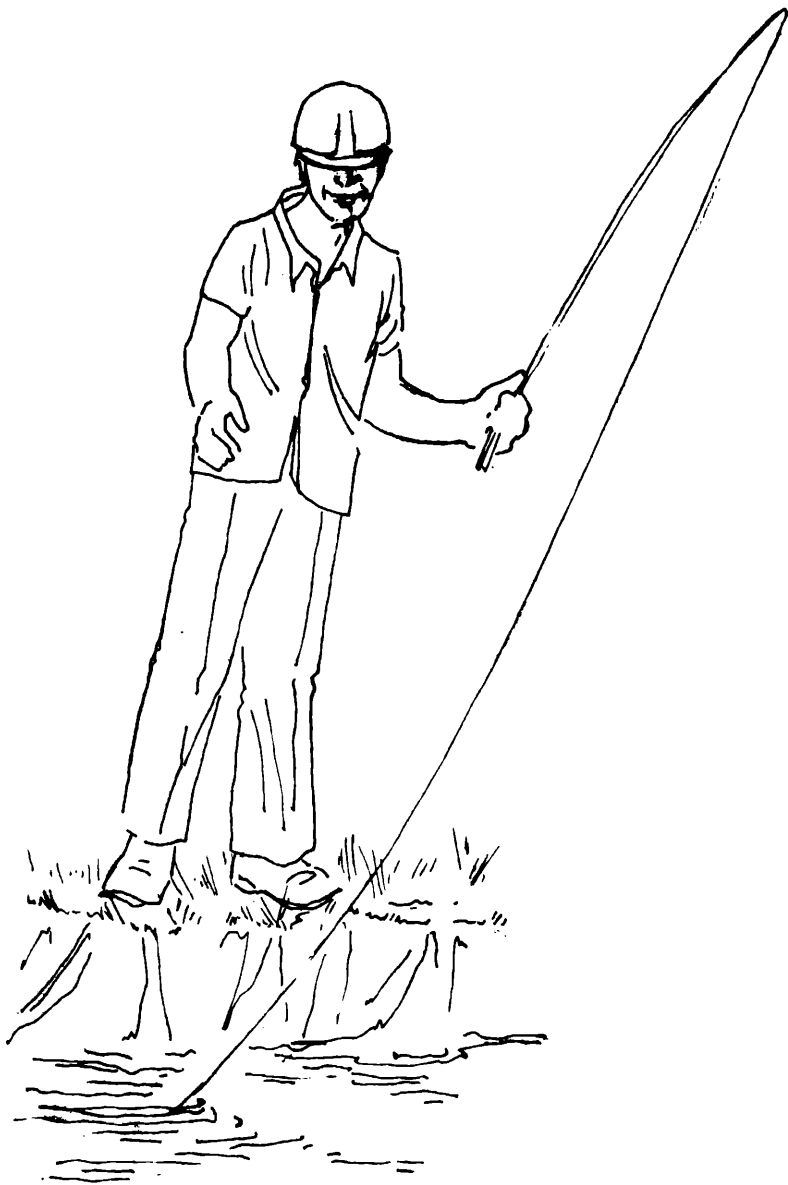
Tab ham lautke gailie ghare. Ham aapan aadmie ke khaaik de deilie aur bartan dhoilie aur sab tjiedj mooi se setiailie. Tab ham phien se laut gailie aapan bahien ke lage. Hamaar aadmie na aai paais. Ham aapan bahien ke sanghe agorat rahielie.

Sarhe doei badj gail, bakie oesab na aail. Tab hamaar bhaai lautke aail, hamaar bahanoi aail, Malaai ke manai aail, aur ham dekhlie kie hamaar baap na aail.

Oesab poetjhies: "Baap hia na hai?" Tab ham sotjlie: "Toelog kaaha oke tjhor deile?" Tab hamaar bahanoi bolies: "Baap oisie katie la-gaawat raha, tab aage me gail. Tab hamlog ose bollie kie: "Bahoet doer na djaihe. Hamlog abbe tjal djaabe."

Tab ka bhail? Oe tanie se auro doer gail. Ekaad dafe oesab bolaaais oke, tab oe awaadj deis kie: "Ham hia baatie!" Tab oe ekdam se alop hoi gail!

Aise raat hoi gail raha, aur oe djangal me

akele rahie gail.

Sab manai ke sotj lagal: hamaar maai ke, sab palwaar ke, aur hamaar bhaai ke bahoet sotj raha kaise oe aapan baap ke tjhorke tjal liaail.

Oe saait sotjat raha kie: "Hamaar kasoer hai."

Tab djab saber bhail tab hamaar bhaai aur bahanoi phien se tjal gail, tjaar badje oesab gail. Avondklok to raha tjaar badje talak.

Tab oesab siepaahie ke djanaai deis, tab phien se gail khodje. Auro manai sahar se gail khodje, djaise palwaar logan. Aur hoewa ke siepaahie bhie phien se khodje lagal.

Hamlog djaanat rahielie kie hamaar baap ke paas katia, helm, katlies, ek botal me paanie aur koetjh bret raha. Ie sab tjiedj oe hardam leike tjalat raha. Ie rakam hamlog djaanlie kie oe ekaad dien djie sakat. Oe djagaha djaha oe gail raha, oe pahiel a daf e gail raha katia lagaawe.

Oe dien bhar dher manai khodjies. Hoewa ke Iengie manai logan bhie kausies karies khodje ke. Aur oesab bolies: "Oe ek bahoet moeskiel djagaha hai. Doesar log bhie hoewa laas hoi gail raha."

Oe dien oesab hamaar baap ke phien se na paais.

Tab biehaan manai logan phien se gail khodje. Oe dien hamaar aadmie djab praatna karies raha tab hamse bolies: "Aadj oesab tor baap ke paaiga."

Tab sabere sabere hamlog hamaar bahien ke ghare phien se gailie. Hamaar aadmie hamse bolies kie: "Dekh, barkha barsiega. Aadj oesabke tjaahie oke paawe ke."

Tab djab tjauties ghanta hoi gail raha kie hamaar baap laas hoi gail, tab siepaahie ke tjaahie soerdjaatie ke djanaawe ke. Atjtjha, tab soerdjaatie logan gail. Oesabke tjaahie djhalwa, khaaik, katlies, sab tjiedj lewe ke, tab djangal me djaai ke. Aisne oesab bhie soeroe karies khodje ke.

Aur ekgo manai soenies raha ka bhail hai hamaar baap se, tab oe ekgo vlieg machien se khodjies. Bakie ohoe oke na paais.

Oe sandjha ke djab hamlog hamaar bahien ke ghar me rahielie, tab dher manai logan taar kare, taar kare. Oesab poetjhe: "Miel gail?" Tab hamlog bolie: "Na, abbe na mielal."

Bakie hamaar baap ab talak djangal me raha. Ohoe khodjat raha rasta aawe ke, bakie na paai sakat raha.

Tab paatj miela hamlogse bolies kie: "Dekh, aadj hamlog djaab tor baap ke phien se khodje." Oesab andjaat se doeï badje ghar se gail. Oe paatjgo me se ekgo manai hamaar rasta ke raha, ekgo doesar manai aur ekgo soerdjaatie bhie. Tab djab oesab djangal me pahoetjal aur khodje lagal, apne apnese bolies kie: "Dekh, hamlog tieno ie kait djaab aur toelog oe kait djaihe. Djab toelog oke paihe tab tien awaadj deihe bandoek se, aur hamlog doeigo awaadj debe." Tab oesab tjal gail djangal me, khodjat aur kaatat.

Ekgo manai oelog me se kaar baar djangal ke djaanat raha. Oe landmeter ke kaam karat raha. Tab oe bolies: "Tjalie." Tab oesab auro aage gail.

Tab oesab ekgo awaadj soenies! Tab oesab bolaaïs hamaar baap ke, tab phien se soenies awaadj! Tab oesab bahoet khoesie hoi gail! Oesab apneme bolies: "Soen! Oe hai ie rasta me! Ham soenlie koetjh!" Tab hamaar baap djab oesabke dekhies, tab bahoet khoesie hoi gail! Aur djab oelog hamaar baap ke paais raha tab awaadj deis bandoek se. Ham na djaaniela kie oe doesar log soenies raha kie na soenies raha.

Tab iesab hamaar baap ke saath rasta heraa
gail! Oelog na djaanat raha kaun or djaai ke
tjaahie. Tab ekgo manai oetja per par tjaha-
ral, bakie tabbo oe na djaanies kaise oesab
niekare.

Tab oelog bolies: "Dekh, djaane ka kare k'
hoi? Hamlog tanie se praatna kare k'hoi."
Oesab praatna karies, tab phien se soeroe ka-
ries tjale ke. Ekgo manai bolies kie: "Dekh,
hamaar paatjhe toelog aaw."

Tab oesab aail ieta ke rasta par djaha doesar
khodje waala log raha.

Tab djab iesab hamaar baap ke dekhies tab etna
khoesie hoi gail! Toerant hamaar baap ke li-
aail aur poetjhies: "Kaise rahiele? Kaun
tjiedj bhail tose?"

Bakie hamaar baap thakal raha aur ekdam se
doebraai gail raha, aur bhie tanie se bhoelal
raha. Oe bolies: "Ham hia na aabe katia la-
gaawe." Aur doesar doesar baat batiaai lagal.
Tab hamaar baap ke oesab legail sahar, aur
daaktar se okar dehie dekhwaais. Okar pet
djharat raha, oe maila paanie pies raha. Tab
oesab nahawaais aur khaaik deis.

Tab hamaar baap bataawe lagal kaun tjiedj ose bhail raha. Djaun bret okre lage raha, oe na pahiela dien sab khaais raha. Rodj koetjh khaais raha, aur djab tiesra dien oesab oke paais, tab tanie se bret oke auro raha. Aur oe bolies ketna tjiedj oe dekhies raha. Oe praatna karies raha. Aur oe bataais kie koetjh djaise tjieraag raha djaun raat ke okre sanghe raha. Rodj raat ke etna dher manai logan hamaar baap ke ghare aawe oke dekhe ke! Oesab ose poetjhe kie: "Kaise hai?", aur bhie: "Kaise toe soetat rahiele djangal me?" Tab oe bataais kie oe moko moko ke patta kaatke bietjhaawat raha aur opar soetat raha.

Tab aisne bhail kie tjhau haptta baad be-
maar paral hamaar baap. Tab oe aspataal
gail, tab hoewa par mar gail.

Chetram Gangapersad Goelela.

Mijn vader werd geboren in 1914 als oudste van het gezin. Hij kreeg nog zes broertjes en zeven zusjes. Ze woonden in de stad en z'n ouders waren marktverkopers.

Hij trouwde en mijn ouders kregen twee zoons en zeven dochters.

Ik herinner me nog dat mijn vader een ezelkar had. Daarmee vervoerde hij goederen die van de schepen afkwamen. Zo ging hij van de ene winkel naar de andere en klaarde in voor vele winkeliers.

Maar toen er steeds meer auto's kwamen was er geen werk meer voor hem. Hij heeft toen een paar jaar op een pindakaasfabriek gewerkt. Later deed hij dat werk niet meer, maar verdiende hij zijn brood als tuinman.

In z'n vrije tijd ging hij altijd hengelen. Als hij hoorde dat er ergens vis zat, ging hij erheen om te hengelen.

Mijn vader was geen geleerde of beroemde man.

Maar als hij in moeilijkheden zat, verloor hij de moed niet. Hij deed dan gewoon wat er gebeuren moest. Daarom ben ik blij dat hij mijn vader was.

L. Sukhai-Goelela

Paramaribo, april 1983

Hoe mijn vader verdwaalde.

Op een dag gingen mijn man en ik een eindje wandelen. Het was zondagmiddag, en mijn man wilde graag de jonge hondjes zien. In onze straat woonde een vrouw die een groot nest jonge honden had, en wij zouden er ook één van nemen. Terwijl we die kant op liepen zag ik mijn zusje. Ze woont niet ver bij ons vandaan. Ze groette me en ik groette terug. Ik had gehoord dat haar man en een broer van ons met vader en een Javaan zouden gaan vissen, maar ik wist niet waar ze heen zouden gaan.

Diezelfde avond kwam er een jongen bij ons. Hij woont vlak bij mijn zusje, achter ons, en hij heet Dennis.

Hij zei: "Tante, kunt u me een zaklamp lenen?"

"Kijk," antwoordde ik, "ik heb er twee, maar ik geef jou de kleine en de grote houd ik zelf."

Maar hij zei: "Tante, geef me alstublieft de grote mee, het is in uw eigen belang."

"Waarom, Dennis?" vroeg ik.

Weer zei hij: "Tante, geef me die grote zaklamp nu maar."

Ineens werd ik blij. Ik dacht: "Ze gaan vast op jacht, en dan krijgen we wat vlees."

Maar toen ik wegliep om de zaklamp te halen, vertelde Dennis vlug aan mijn man wat er gebeurd was. Ik had niet gehoord wat hij zei, maar toen ik terug kwam begreep ik toch dat er iets mis was. Dus zei ik: "Dennis, als er iets aan de hand is, zeg het me dan eerlijk." Een vage angst maakte zich van me meester.

Daarop zei Dennis: "Tante, kijk, u moet u niet teveel zorgen maken, maar uw vader is gaan vissen en hij is nog niet terug." Ik schrok en zei tegen mijn man: "Luister eens, ik kom zo terug. Ik ga even m'n zusje vragen hoe dat zit."

Ik ging erheen en ze vertelde: "Ja, vader is gaan vissen met nog drie anderen: onze broer, mijn man en nog een Javaan. Ze zijn naar de Gran Kreek gegaan en nog niet teruggekomen. Vader is verdwaald en de anderen zijn hem aan het zoeken." Toen ik dit hoorde schrok ik echt. Waar is Gran Kreek? Ergens in Saramacca. Ik ken het daar niet.

Ik ging terug naar huis. Ik zorgde voor het eten voor mijn man, deed de afwas en ruimde alles netjes op. Daarna ging ik terug naar mijn zusje. Mijn man kon niet mee komen. Samen met mijn zusje wachtte ik.

Het werd half drie en nog waren ze niet terug. Eindelijk kwamen mijn broer, mijn zwager en die Javaan, maar ik zag dat mijn vader er niet bij was. Ze vroegen ons: "Is vader hier niet?" Ik dacht: "Waar hebben jullie hem achtergelaten?"

Mijn zwager vertelde: "Vader was aan het hengel en was wat doorgelopen. We zeiden nog tegen hem: "Ga niet te ver, we gaan zo weg."

Toen gebeurde het. Hij liep nog iets verder. Een paar keer riepen we hem, en dan riep hij terug: "Ik ben hier!" Toen was hij opeens helemaal verdwenen!"

Iedereen maakte zich erg bezorgd: mijn moeder, de hele familie, en vooral mijn broer zat er erg overin dat hij vader daar had moeten achterlaten. Misschien dacht hij wel: "Het is mijn schuld." Die morgen gingen mijn broer en zwager weer weg, om vier uur. Tot die tijd was er immers avondklok.

Ze gingen de politie vertellen wat er aan de hand was en daarna gingen ze weer zoeken. Er gingen nog meer mensen zoeken vanuit de stad, familieleden enzo. De politie ter plaatse was ook al gaan zoeken.

We wisten dat mijn vader een hengel, een helm,

een houwer, een fles water en wat brood bij zich had. Deze dingen nam hij altijd mee als hij op pad ging. We wisten dus dat hij het enkele dagen zou kunnen uithouden. De plaats waar hij heen gegaan was, was nieuw voor hem. Het was de eerste keer dat hij daar was gaan hengelen. Die hele dag zochten een heleboel mensen naar hem. De Indianen die daar wonen hielpen ook mee zoeken. Ze vertelden: "Het is een bijzonder moeilijk gebied. Verscheidene anderen zijn er ook verdwaald." Die dag hebben ze mijn vader weer niet gevonden. De volgende dag gingen er opnieuw mensen zoeken. Die morgen zei mijn man tegen me, nadat hij gebeden had: "Vandaag gaan ze je vader vinden." Vroeg in de morgen gingen we weer naar het huis van mijn zusje. Mijn man merkte op: "Kijk, het gaat regenen. Vandaag moeten ze hem vinden." Toen mijn vader vierendertig uur verdwaald was, moest de politie het aan de militairen melden. Goed, de militairen gingen dus ook op weg. Ze moesten hangmatten, eten, houwens en van alles meenemen het bos in. Zo begonnen zij ook te zoeken.

Er was een man die gehoord had wat er met mijn vader gebeurd was, en die ging met een vliegtuig zoeken. Maar ook hij vond hem niet. Terwijl we die middag bij mijn zusje waren belden er telkens mensen op. Ze vroegen steeds: "Is hij al gevonden?" En wij antwoordden dan: "Nee, ze hebben hem nog niet gevonden."

Intussen bevond mijn vader zich nog steeds in het bos. Ook hij zocht naar de weg om eruit te komen, maar vond die niet.

Er waren vijf mensen die tegen ons zeiden: "Wij gaan vandaag jullie vader weer zoeken." Om ongeveer twee uur gingen ze van huis. Eén van de vijf woont bij mij in de straat. Dan was er nog

een man die ik ken en ook nog een militair. Toen ze bij het bos kwamen en zouden gaan zoeken, zeiden ze tegen elkaar: "Kijk, wij drieën gaan deze kant op, en jullie gaan de andere kant op. Als jullie hem vinden, schiet dan drie schoten af met je geweer. Wij zullen twee schoten lossen." Daarop gingen ze zoekend en kappend het bos in. Er was een man bij die gewend was door het bos te lopen, hij was landmeter. Hij zei: "Kom mee!" Zo gingen ze voort.

Toen hoorden ze een geluid! Ze riepen mijn vader en hoorden het geluid weer! Ze waren dolblij en zeiden tegen elkaar: "Luister! Hij is hier ergens! Ik hoor wat!"

Toen mijn vader hen zag, was hij geweldig blij! Zodra ze hem gevonden hadden lieten ze het door geweeschoten aan de anderen weten.

Of die anderen het gehoord hebben weet ik niet, maar daarna raakten ze met mijn vader en al de weg kwijt! Ze wisten niet meer in welke richting ze moesten lopen. Eén van hen klom in een hoge boom, maar toen wist hij nog niet hoe ze uit het bos moesten komen.

Ze overlegden: "Weet je wat we moesten doen? We moesten maar bidden." Dat deden ze, en daarna gingen ze weer op weg, Eén van hen zei: "Kom maar achter mij aan."

Tenslotte kwamen ze toch op de verharde weg waar ook de andere mensen waren die aan het zoeken waren geweest.

Toen deze mijn vader zagen waren ze reuze blij! Ze haalden hem in hun midden en vroegen: "Hoe is het ermee? Wat was er toch gebeurd?" Maar mijn vader was erg moe en vermagerd, en hij was ook een beetje in de war. Hij zei: "Ik ga hier nooit meer hengelen.", en hij praatte zo nog wat meer.

Ze brachten hem naar de stad en lieten hem door een dokter onderzoeken. Hij had diarrhoe want hij had vuil water gedronken. Ze lieten hem baden en gaven hem te eten.

Daarna begon hij te vertellen wat hij zoal beleefd had. Het brood dat hij bij zich had, had hij niet allemaal de eerste dag opgegeten. Hij had er elke dag wat van gegeten, en toen ze hem de derde dag vonden, was er nog iets van over. Hij noemde op wat hij allemaal gezien had. Hij had ook gebeden, en hij vertelde dat er iets als een licht was geweest dat 's nachts bij hem was.

Elke avond kwamen er heel wat mensen bij mijn vader thuis om hem te zien. Ze vroegen hem steeds weer: "Hoe is het er nu mee?", en ook: "Hoe sliep u daar in het bos?" Dan vertelde hij hoe hij bladeren van de moko moko plant kapte, die op de grond spreidde en daarop sliep.

Zes weken later werd mijn vader ziek. Hij is naar het ziekenhuis gegaan en daar overleden.

Ham, hamaar maai, hamaar baap, hamaar kaaka.